

Esrar Dede ve Galip Dede

Ümmügülsüm Vural

Bir Molla Celal var bir de Tebrizli Şems bilinen en güzel dostluk hikayesi olarak... Beş asır sonra Esrar ile Galip doğar sevda burcundan, aynı pınardan ama dolunay olamadan, hilal iken bitecektir bu hikaye. İkisinin de asıl ismi Mehmet. Esrar ve Galip seçtikleri mahlaslar, şairdirler kendileri... Galip Yenikapı Mevlevihanesi'nin kıymetli zatlarından olan babasının ışığında yetişir, mum dibini aydınlatır yani, söylenenin hilafına. Evde ilim için önünde, tekke de edeple arkasında, yanında hep. Bir evin bir oğlu, tek çocuk. Nazlı, kıymetli, şık, sadece beyazdır kıyafetleri, hep beyaz... Ve güzel mi güzel, nurlu mu nurlu bir yüzü vardır. Öyle ki bir yerden geçtiği zaman nuru ve kokusu kalır ardında. Mum gibi, lamba gibi ona bakıp başka yöne bakıldığında aksi kalır, o görülür yine... Lakabı vardır halk arasında: "Zamanın Yusuf'u", "İkinci Yusuf"...

On yedi yaşında bir divan tertib edecek kadar şiiri olur. Bu yaşta divan sahibi olmak o devrin şartlarında çok yüksek bir zekayı, ilmi ve fikri seviyeyi gerektirir. Zamanın büyüklerinden birinin kendisine verdiği Es'ad mahlasını herkeste bulunduğu için değiştirir. **"Son beyitinde Es'ad ismi geçen iyi şiir için şiire yazık, kötü şiir için bana yazık.."** diyerek... Seçtiği Galip mahlası, divanından sonra ikinci şaşırtıcı olay olur onunla ilgili. Oldukça iddialı bir isim çünkü. O yaşta bir tıfil için fazla iddialı... Ama Galip'in esas vurgunu, yirmi beş yaşındayken üç ayda yazıp tamamladığı bir mesnevi ile olur. **"Artık böyle bir mesnevi yazılamaz!"** denince Nabi'nin Hayrabad'ı hakkında, **"Allah, Kur'an ile güzel söz söyleyenlere meydan okuyor, hadi onun gibi bir söz söyleyin diyerek. Eğer her devirde güzel söz söylenmeyecek olsaydı Allah Teala niçin ebedi olan sözünde böyle buyursun?"** düşüncesi ile: **"Ben yazabilirim Allah'ın izniyle!"** der. Hüsn ü Aşk böyle bir mantık, inanç ve vakarın kitabı ve divan şiirinin son mükemmel mesnevisi. Bomba gibi düşer o zamanın zevk meclislerine!

Ve hep olan, ona da olur. Çabuk tüketince kolay ulaşılanları, zorluklara sıra gelir genç yaşta. Kaçıp Konya'ya gider; çile çekecek, beşinci boyutta gezinecek, Hüsn ü Aşk'ın ateşten denizinde mumdan gemiler yüzdürdü ya, bakacak nasıl oluyormuş bu işler... Anne baba dayanamaz onun hasretine, himmet dileyip getirirler Yenikapı'ya. Suskun ve boynu bükük geçen bir kaç yılın ardından otuz yaşında icazet alır.. Tıfil iken "dede" olmuş bir civan. Bir can, can-aver (can alan) olmuş, hayret ki hayret Cenab-ı Rabbi'l-alemin'in işlerine!

Tam o günlerde... Galata mevlevihanesi şeyhi vazifesinden azledilir, "küstahlık" etmiştir. Konya'dan bir şeyh efendi çağırılır, o ise Allah'a yalvarır, son nefesi Mevlana hazretlerinin eşliğinde versin, duası kabul olur. Elde kim var başka: Galip Dede... Galata'nın o kozmopolit, o karmaşık, o esmer gündemine ince bir gül dalı gibi düşer Zamanın Yusuf'u... "Galata Mevlevihanesi'nin tıfl-ı nazenini" kimsenin dilinden düşmez artık.

Bir mecliste suratını asmış, eforlu ve bunalımlı oturup duran Esrar'a: **"Sen de mi Galata'nın tıfl-ı nazeninine tutuldun, nedir bu hal?"** diye çatılınca duyar Esrar onun adını. O zamanlar orta yaşlarını süren, ağır oturaklı, ciddi adamdır o. Ağır abilerden yani... Hafife alır hayatının hatasını yaparak... **"Onu bir gören bir daha eteğinden ayırlamıyor"** diyenlere **"Eh görelim bakalım tılsımını şeyhinizin, yarın gidiyorum, hem de dizinin dibine, tekkeye!"** der. Esrar mı aldın be Esrar, nasıl bir söz ettin böyle, yazık ettin kendine!.. Ateşe karşı yiğitlik olur mu, denize meydan okunur mu, rüzgar alıp götürmez mi yaprağı; gönül işlerinde cür'etin yeri var mı? Oysa Galip, Hakk'ın haberdar etmesiyle bilmektedir ruhuna kanat olacak kişinin az sonra şu kapıdan içeri gireceğini ve çıkmayacağını. Tebessümle seyrederek yağmurlu, rüzgarlı sokaktan yağmurla da, rüzgarla da, kendisiyle de kavga ede ede geleni... Cür'etin bedeli vurgundur, bilen bilir; yare karşı haddini bilmeyenin, gözleri de yanacaktır gönlü de... Kartal kanatları gibi kalkık omuzlarla huzura giren Esrar'ın omuzlarının inişi, kalbinin yanmasından sonra olacaktır. Edep sevdadan sonra gelir, teslimiyet de...

Buraya kadar herşey güzel... Bulunca insan, bir müddet şükürle sarılır nimetlere, sonra yavaş yavaş ülfet gelir kurulur sevdanın tahtına, o zaman can çekişmeye başlar ruh.

İki Mehmet, Şeyh Galip ile nevniyaz (yola yeni giren dervişe derler) Esrar, Mevlana ve Şems gibi, birbirlerinin hem hocası hem talebesi olurlar. O bunu yetiştirirken bu da onu yetiştirir aslında...

Semada selamlaşma (mukabele) vardır; semazenler karşılıklı eğilirler, göz göze... Bu eğiliş insanın özündeki "Ve nefahna" sırrıdır, o bakış O'na... Az önce denize karşı oturup Rahman'ın tecellilerini seyretmiş iki dostun, sema gibi bir sonsuzluk seyahati öncesi birbirinin gözlerinde, kendisini tamamlayacak olan'ı selamlaması ne sarsıcı ve ne çarpıcıdır!

Teveccühtür tasavvufta en özel eğitim şekli, bir talebenin gözlerinin içine bakmak... Şeyh Galip Esrar'ının gözlerinin içine bu manada da bakmaktadır.

Bir kaç zaman sonra, ben diyeyim bir ay, siz deyin bir yıl; Esrar'ın gözleri perdelenmeye başlar. Gözlerinde bir esmerlik, bir gölgelenme... Ufak ikazlar; bir gamze, bir kaş çatış... Hayır, tesir etmez; bir süre aydınlık, sonra yine bulutlar kapatır güneşi.

Tarihe geçmemiş ne olduğu, ya bir alışkanlık eseri esrar içmesi yahut kadın-kız meselesi... Bir gece Şeyh Galip tam da aleminin zirvesinde, Esrar'a görünürverir sırlı bir boyuttan! Sadece bir görüntü! O kadar... Cübbesinin savruluşunu görür Mehmet Esrar; bir de, bir de o savruluşun rüzgarı yüzüne vurur, nefesini keser bir an.

Koşar eşîğe ama "**Şeyh halvette... Kimseye izin yok!**"

Başlamıştır, yanında bile gurbet günleri. Sürgün günleri. Tecrid...Uzaklığın en koyusudur bu. Bakar ama eskisi gibi değil... Söyler, ellere der gibi. Tutar, buz gibi... Tecrid... Bir ağacın yapraklarını dökmesi gibi hazana döner Esrar. Ne yapsın, bir şiir yazar özür beyanında:

Kâküllerine ol mehin, ey şâne, dokunma

Zencîri kırar bu dil-i dîvâne, dokunma

Gül-berk misâli ciğerim pâreliyorsun

Ey bâd-ı seher, ol gül-i handâne dokunma

Feryâd-ı ene'l-Hak eder âvâz-ı tanîni

Fâş etmesin esrârını, peymâne dokunma

Bünyân-ı nizâm-ı felek, ol kûy-ı belâdır

Âlem yıkılır bu dil-i vîrâne dokunma

İçtikleri hep hûn-ı ciğerdir fukarânın

Şeyhâ, kerem et, hâtır-ı rindâne dokunma

Eğlenceleri zülf-ü dil-ârâm-ı elemdir

Dinle, ne siyah gûndur o efsâne, dokunma

Şâhım, senin Esrâr sadâkatli kulundur

Lûtfeyle, o dervîş-i perîşâne dokunma

O dolunaya benzeyen sevgilinin saçlarına sakın dokunma ey sevgilinin tarağı, yoksa deli gönlüm zincirlerini kırar kıskançlığından... Böyle saçlarını taradıkça sen, dertlerim artıyor, imtihanlarım ağırlaşıyor iyice... Onun saçları karardıkça kararıyor bahtım... Rüzgâr kokusunu getiriyor her seher, dayanılmaz oluyor bu gönülden düşmüşlük...

Ey seher rüzgarı, goncanın bağına sokulup yapraklarını dağıttığın gibi ciğerlerimi paramparça ediyorsun, o benim gül yüzlü sevgilime dokunma...

Benim gönlüm her neye baksa Rabbini görür, O'nu anar gizli sırlarla; bu gönül kasesini kırma ki sırları açığa çıkmasın...

Ey zavallı Esrar, âlemin nizamı Hak erenlerinin mahzun gönüllerindedir, onların gönüllerini kırma ki kainat yerle bir olmasın...

Dervişlerin içtikleri kendi ciğerlerinin kanı oldu bir nice zamandır; şeyhim, kerem eyle, müridlerinin gönlüne dokunma...

Onların tek zevkleri senin huzur veren elemeleridir, dinle ne acıklı hikayelerdir onlar, aman acıyıp da o elemeleri bizden alma, dokunma...

Senin derdin bize dermandır, senin kaş çatışın bize ilahtır, senin uzak duruşun bize çağrıdır... Eşikteki kalbimdir, bas da geç şeyhim! Ama ne olur öyle bakma, yanıyor yüreğim sızım sızım...

Sultanım, Esrar senin sadık bir kölendir, lutfeyle bu derviş-i perişane dokunma...

"Dokunaklı bir gazel olmuş Mehmet efendi..."

Böyle der, evet evet, sadece böyle söyler Şeyh Galip gazeli dinleyince... Ah!!.. Hani dargınlığını azıcık gösterse alıp dağlara kaçırarak Esrar onu, savuracak bir uçurumdan ötelere ama hayır, sanki hiç bir şey yaşanmamışcasına yabancı durur işte!

Karar verir, bu böyle olmaz; ben bunu daha fazla kaldıramam! (Ne güzel, kaçıp sığınacak bir yerleri var o zamanlar aşıkların..) 1001 gece sürecektir olan büyük "çile"ye girme isteğini arzeder sultanına. Galip: "**Madem öyle istiyorsun, öyle olsun...**" der, öyle umursamaz, ne halin varsa gör! (Ah, güzel gözlü, güzel yüzlü Galip, Yusuf-u Sani, kimbilir ne denli yakıcıydı bakışları öyle bigane çevirirken yüzünü... Ve nasıl da sızıyordu kalbi en derinden!)

365+365+271=1001... İnsan hiç mi özlemez? Bir kez bile, kapıdan bari bakmaz mı? Bu sevda, bu bekleyiş yakar pişirir Esrar'ı... Gözyaşlarının tükeneceği kadar zaman eder bin bir gece...

Bin birinci gece bir Miraç kandiline denk gelir. Ve o gece ay dolar Esrar "dede"nin hüccesine: Galip ziyaret eder onu gece sehere devrilirken! Bu ne lütuf sultanım! Hoş geldin, Hoş geldin! Sabaha dek sohbet, halvet, sükut olsa, bin yıllık özlemi bitirmeye yeter mi bir gece?

Sabaha doğru Galip hücceden çıkar, öyle munis, öyle mesud... Sabah namazından sonra cenazesini çıkarırlar Esrar Dede'nin.

Şeyh Galip bu doyamadığı dostuna çok içli bir mersiye, ağıt yazar ki canlar dayanmaz! Ama bir nebze olsun anlaşılabilir manzara:

Kan ağlasın bu dide-i dür-barım ağlasın

Ansın benim o yar-ı vefa-darım ağlasın

Çeşm ü dehan u arız u ruhsarım ağlasın

Baştan başa bu cism-i siyeh-karım ağlasın

Ağyarım ağlasın bana, hem yarım ağlasın

Guş eyleyen hikayet-i Esrar'ım ağlasın

*

Nadide bir güher telef ettim dirig u ah
Hak içre defn edip geri gittim dirig u ah

*

Zat-ı şerifi aleme bir yadigar idi
Fakr u fena vü aşk-ı hüner ber-karar idi
Her şeb misal-i şem benimle yanar idi
Saye gibi yanımda enis-i nehar idi
Hakka tamam aşık idi yar-ı gar idi
Birkaç zaman muammer olaydı ne var idi

*

Allah verdi aldı yine kurb-ı hazrete
Biz kaldık intizar ile ruz-ı kıyamete

*

Ahir nefeste sohbeti oldu muhabbet ah
Bir yara vurdu bağrıma, ah derd-i firkat ah
Gelmez mi hiç kalb-i fakire bu suret ah
Ey kaş etmeyeydim o aşıkla sohbet ah
Yakmazdı belki canımı bu nar-ı hasret ah
Telh etti kamımı o zehir-nak şerbet ah

*

Eyvah elden o gül-i handanım aldı mevt
Esrarım aldı, dil ü canım aldı mevt

*

Olsun mübarek ol mehe kabr-i saadeti
Mevlâ müyesser ede makam-ı şefaati
Bitmiş ne çare dane vü gelmiş saati
Dehrin budur hemişe muhibbana adeti
Tefrik içindir etse de izhar vuslatı
Zehri yutulmaz ağza alınmaz harareti

*

Ben gördüğüm bu dar-ı fenanın fenasıdır

Bâkî Huda rızası beka Hak bekasıdır

*

Meydan-ı mevlevide nişan aşikar edip

Pervaz ederdi şevk ile anka şikar edip

Eylendi nay u defle sema ah u zar edip

Bulmuştu kan-ı meşrebi hakta karar edip

Almıştı müjde kuyuna yarin gūzar edip

Gitti ne çare Galib'i hasretle bar edip

*

Olsun visal-i hazret-i piranla kam-yab

Kıldı karin-i kabr-i Fasih-i felek-cenab

Bıraksın yaşla dolu gözlerim yükünü, ağlasın! O benim vefalı yarım ağlasın! Gözlerim, ağızım, yüzüm, yanaklarım ağlasın! Baştan başa bu siyah cismim ağlasın! Bana hem dostum ağlasın hem de düşmanım; Esrar'ımın hikayesini duyan ağlasın!.. eşsiz bir mücevher kaybettim ben, eyvah, vah! Toprağa gömüp geri çekildim eyvah, vah!

Varlığı aleme bir armağan idi; fakr, fena ve aşk hüneri vardı onda; her gece mum misali benimle yanar, gündüz gölgem gibi yakınım olurdu. Hakiki bir aşık idi, Hazreti Ebubekir gibi mağara arkadaşı, can dostum idi; ne olurdu birkaç zaman daha yaşasaydı! Allah verdi, yine O aldı kendi katına, bize kıyamet gününü beklemek düştü...

Son nefesinde muhabbeti söyledi, ayrılık acısı bağrıma nasıl bir yara vurdu! Bu fakirin kalbine bu manzara nasıl gelmez artık? Keşke onunla hiç yakınlık kurmasaydım! O zaman bu hasret ateşi canımı yakmazdı; lezzetimi nasıl da acıya çevirdi o zehirli şerbet! Eyvah, ölüm elimden gülyüzlü dostumu aldı; Esrar'ımı aldı, kalbimi ve canımı aldı!

O ay yüzlü dosta kabri mübarek olsun! Mevlâ makam-ı şefaati lutfetsin. Ne çare, rızkı tükenmiş, saati gelmiş... Kaderin sevenlere adeti budur işte: Kavuşturması ayırmak içindir ki vuslattan sonra ayrılık, zehir gibi bir acı ve dayanılmaz bir ateştir. Benim gördüğüm bu fani dünyanın yalnız fenalığı, kötülüğüdür; Bâkî olan Allah'ın rızası, beka Hakk'ın bekasıdır...

Mevlevilik yolunda iz bıraktı. Şevk ile kanat çırparak yüksek yerlerde uçar, anka gibi manaları avlardı. Ney ve defle sema edip ah ile inlerdi. Hak yolunda karar kılıp yaratılış gayesine ermişti. Yarin yurduna ulaşmış ve müjde almıştı ondan. Ne çare, Galib'e hasreti yükleyip gitti... Kader onu Fasih hazretlerinin kabrine komşu eyledi. Hak dostlarının mübarek ruhlarına kavuşup mesud olsun!

Bir yıl geçer aradan... Şeyh Galip, bir akşam rahlesinde talebelerinden birinin notunu bulur: "**Bu derece yüksek mertebedeki bir zatın, dış görünüşüne bu derece dikkat etmesi nasıl olur?**" Halden ve gönülden ve hiç olmazsa dilden anlamayanların elinde kalmış bir bülbül gibi titrer Galip... Derler ki bu, içine iner Şeyh'in, üç gün hasta yatar ve canını Canan'a arz eder.. Hem de Esrar Dede'den bir sene sonra, aynı gün...

Babası musallada son kez yüzüne bakınca: "**Bu siyah sakal bu tahtaya hiç yakışmamış!**" diyerek ağlayacaktır ve kapatacaktır o nurâni yorgun gözlerini, gün doğmaz akşamlara; ak sakalına dökülen son birkaç damla yaşla ve boğazına düğümlenen son kelamıyla, "**geçti Galip Dede candan ya Hû**" ...